

31.10.2023

EU's genopretningsfond ender med en 'hockeystavsmodel' - det truer projektets samlede succes

Halvvejs igennem den €724 mia. store genopretningsfond går det langsomt med udbetalingerne. Især halter det med grøn omstilling og digitalisering, og det lover ikke godt for fondens samlede succes.

Skrevet af

Anders Overvad

Anna Wentzer

✉ anna@thinkeuropa.dk

Kontakt

Anders Overvad

Hvis man laver den ubehagelige øvelse at huske tilbage til 2020 og Covid19-pandemien, indgik de europæiske statsledere en aftale om en fond til genopbygning af den europæiske økonomi på omkring 724 mia. euro. Som noget nyt skulle denne genopretningsfond finansieres ved at optage fælles EU-lån og over 6 år genoprette de europæiske økonomier igennem målrettede investeringer i den grønne omstilling samt digitalisering.

Men her snart halvvejs igennem fondens levetid går det stadig langsomt med udbetalingerne, særligt når det gælder de strategiske satsninger på grøn omstilling og digitalisering, og det lover ikke godt for fondens samlede succes.

Vi er snart halvvejs, men tempoet er ikke imponerende

Med det nuværende investeringstempo kan fonden nemlig risikere at ende som en fuser. Først og fremmest er det ikke fondens fulde kapacitet, der pumpes ud i europæisk økonomi, men 'kun' €503 milliarder, da efterspørgslen efter fondens midler har været lavere end forventet. Derfor går der også færre penge til den grønne omstilling og digitalisering, end hvad Kommissionen oprindeligt havde øremærket. Af de €503 mia. er lige godt en tredjedel udbetalt- og zoomer vi ind på midlerne til de grønne og digitale projekter, går det endnu langsommere.

Til og med september 2023 er kun 14 pct. af pengene til de grønne investeringer udbetalt, og investeringerne i digitaliseringen ligger endda lavere. Det er deprimerende, for her er der flere lavthængende frugter at plukke, som f.eks. at løse problemet med manglende internetforbindelse i landdistrikter i Rumænien og Polen.

Men hvad er pengene så gået til? I lyset af pandemien har en genopretning af EU-landenes sundhedsvæsen været det mest prioriterede område, hvor over halvdelen af de planlagte midler er udbetalt. Mange af de udbetalte midler er desuden blevet brugt på at hyre konsulenter ind til at udarbejde landenes nationale investeringsplaner, da ikke alle lande har administrativ kapacitet til at gøre det selv.

Kriser forsinker de grønne investeringer

Det langsomme tempo skyldes dog ikke kun nøl i EU's medlemslande, men også Kommissionens kontrol af om midlerne bruges rigtigt og så de nye kriser. Der tegner sig altså tre årsager:

For det første blokerede indenrigspolitik i flere lande for projektet. Det inkluderer bl.a. Polen og Ungarn, der er i konflikt med Kommissionen om en presset retsstat. Lidt

modsat har Tyskland trukket i bremsen, fordi man skulle finde ud af, om den fælles europæiske gæld var i konflikt med den tyske forfatning. Det var den ikke, så længe fonden kun er midlertidig.

For det andet har flere lande forsøgt at bruge pengene uden for formål. Kommissionen har f.eks. ikke godkendt flere italienske projekter såsom renoveringen af flere fodboldstadioner. Derudover er ca. 76.000 projekter i den italienske investeringsplan budgetteret til under en halv million kroner hver, hvilket betyder at både det italienske embedsværk og Kommissionen i den anden ende står foran en langvarig opgave med at dokumentere og kontrollere hvert enkelt projekt.

Og for det tredje har nye kriser udfordret EU. Ruslands angreb på Ukraine og den medfølgende energikrise har ikke alene presset befolkningerne men også undergravet den europæiske konkurrenceevne. Det virkede derfor oplagt, at Kommissionen i maj 2022 opfordrede medlemslandene til at tilføje et 'REPowerEU'-kapitel om grøn energi til deres investeringsplaner, for at sætte yderligere fart på den grønne omstilling.

Denne 'to fluer med et smæk'-tilgang har dog forsinket netop projekterne knyttet til den grønne omstilling som konsekvens. Desværre betyder det også, at fonden de næste tre år skal pumpe rigtig mange milliarder ud i økonomierne, på et tidspunkt hvor mange lande i forvejen slås med en høj inflation. Denne hockeystavsmode for udbetalingen af fonden er altså ikke kun en administrativ og politisk mundfuld, men har også en vanskelig timing i lyset af inflationen.

Skal fælles EU-gæld bruges igen, når næste krise rammer?

Egentlig kan der være gode argumenter for, at fælles gæld kunne blive et vigtigt politisk værktøj i EU, men skal det igen på tale, er der mange overvejelser man fra dansk side må gøre sig. Under forhandlingerne af genopretningsfonden var transparens og hvilke typer af projekter, der skulle indgå, centrale i slagsmålet mellem bidragsyderlande og modtagerlande. Kommissionen selv vurderede da også før processen overhovedet var i gang, at over halvdelen af EU-landene ikke havde de nødvendige administrative muskler til at dokumentere og styre projekterne.

Revisionsretten - EU's økonomiske vagthund - har siden fundet det særdeles problematisk at Kommissionen ikke kan eftertjekke medlemslandenes oplysninger tilstrækkeligt. Det er virkelig uheldigt, fordi det bekræfter de bange anelser, lande som Nederlandene, Østrig, Danmark og Sverige stod med under forhandlingerne om fonden.

Revisionsretten har også kritiseret manglen på en uafhængig kontrolinstans, netop for at undgå den skepsis der især opstår blandt nordeuropæiske EU-lande, når midler fra Genopretningsfonden for eksempel pludseligt udbetales til spanske skattemyndigheders helt normale virke, hvilket Revisionsretten fandt lå uden for fondens formål.

En anden vigtig erfaring fra processen indtil nu, set fra vores stol, kunne være nødvendigheden af at støtte langt færre projekter, som i stedet skulle være klart definerede og planlagte fra europæisk side – det kan være med til at sikre en lige linje mellem en politisk aftale og det endelige resultat. Set fra et dansk perspektiv er de flotte målsætninger nemlig sandet til i utallige småprojekter i Sydeuropa, som der ikke er tilstrækkelig kontrol med, og de fælles penge kan ikke nødvendigvis klart spores til noget, som EU er blevet enige om at investere i.

Kommissionen står i et valg mellem pest og kolera

Selv hvis det efter en gigantisk kraftanstrengelse lykkes at udbetale de resterende midler efter hockeystavsmodellen, vil de skulle udmøntes på et tidspunkt, hvor Europa i forvejen slås med en for høj inflation. Det og de dårlige historier om fejl i udbetalingerne kan puste til intern mistillid mellem EU-landene.

Skal vi give et mere realistisk bud, så virker det ikke sandsynligt, at fonden kommer i mål inden for tidsrammen – hvilket i sig selv kan ende som et politisk nederlag.

Kommissionen står derfor med mindst to muligheder. Tidsfristen for hele fonden kan forlænges for at komme i mål med planerne, så man ikke ender med at udbetalingerne følger en hockeystavsmodel. Men det åbner sandsynligvis for en genforhandling af mange medlemslandes planer. For der har været regeringsskifte i flere lande siden 2021, og disse ville så i endnu længere tid skulle implementere politiske tiltag, der er planlagt af den forrige regering; flere steder i EU er det ikke populært. Derfor kan en forlængelse tvinge Kommissionen til at gå med til, at landene må ændre i deres planer, og så udebliver investeringerne igen-igen.

Alternativt skal fonden genforhandles af EU-landene med henblik på at tilbagebetale nogle af lånene med de midler, der udestår. Et argument for at gøre det er beregninger fra Bruegel, der viser, at rentestigningerne har gjort lånene til fonden langt dyrere end tidligere antaget.

Fremtiden for ny fælles gæld tegner derfor ikke godt, og det er faktisk ærgerligt. For ideen om at få løst europæisk underinvestering i grønne og digitale løsninger var

rigtig god, og kunne ikke alene øge den europæiske konkurrenceevne – det var potentielt også et dansk eksporteventyr.